

Työ- ja elinkeinoministeriö

PL 32

00023 VALTIONEUVOSTO

Lausuntopyyntö Tilintarkastajajärjestelmän kokonaisuudistus
4219/031/2008, 17.12.2008

Arviomuistio Suomalaisen tilintarkastajajärjestelmän ja
–tutkintojen kokonaisuudistus 17.12.2008

TILINTARKASTAJAJÄRJESTELMÄN KOKONAISUUDISTUS

1. YLEISTÄ

Eduskunta antoi tilintarkastuslakia vahvistaessaan vuonna 2007 tässä lausunnossamme luetellut lausumat, joilla kaikilla on vaikutuksia tilintarkastaja- ja tilintarkastusjärjestelmää uudistettaessa. Pyrimme ottamaan ne soveltuvin osin huomioon lausunnossamme ja edellyttämme, että ne käsitellään myös myöhemmin nimitettävän selvitysmiehen kokonaisarviossa.

Tilintarkastajajärjestelmän kokonaisuudistuksen tärkeimmät tekijät uudistuksia suunniteltaessa ovat oma voimassa oleva lainsäädäntömme ja sen säätämisen yhteydessä annetut eduskunnan lausumat sekä nykyinen tilintarkastaja- ja tilintarkastusjärjestelmämme, EU:n yhtiö-, tilinpäätös- ja tilintarkastuslainsäädäntö, direktiivit ja suositukset ja epäsuorasti edellä mainittuihin vaikuttavat kansainvälisen tilintarkastajajärjestön IFAC:in tilintarkastusalan standardit. Myös suuret kansainväliset tilintarkastusketjut (B4) vaikuttavat voimakkaasti alan kehitykseen.

Muita tilintarkastusympäristöön vaikuttavia tekijöitä ovat yritystoiminnan voimakas kansainvälistyminen ja keskittyminen sekä lainsäädännön yhä nopeutuva muutostahti, EU:n hallinnollisten velvoitteiden yksinkertaistamishanke pk-yrityksissä sekä luonnollisesti suomalaisen yhteiskunnan tilinpäätösten fiskaalisiin tavoitteisiin liittyvä valvontarakenne ja tilintarkastuksen merkitys siinä.

Tilinpäätösten oikeellisuuden ja tilinpäätöstietojen luotettavuuden tarve ei ole hävinnyt mihinkään. Näiden tietoja merkitys on suuri myös muille tahoille kuin omistajille. Ns. kolmansien tahojen merkitys on vain kasvanut 2000-luvun talousskandaalien ja tuoreimman talouskriisin seurauksien ulottuttua koko yhteiskuntaan ja talouselämään kaikkialla maailmassa, ei siis vain osakkeenomistajiin.

Tilintarkastusten yhä lisääntyvä keskittyminen vain suurille kansainvälisille toimijoille huolestuttaa viranomaisia ja yrityksiä kaikkialla maailmassa, ja myös meitä.

Tilintarkastusveloitetta ei useissa Euroopan maissa eikä muualla ole ollut pienissä yhtiöissä lainkaan. Yritysten veloitteet yhteiskuntaan nähden on järjestetty muunlaisin rakentein kuin Suomessa ja muissa Pohjoismaissa, samoin verottajalle annettavat tiedot ja verottajan rooli yleensä.

HTM-tilintarkastajat ry
GRM-revisorer rf

Kastelholmantie 2
FI-00900 Helsinki Finland
Y-0202444-4

Puh./Tel. +358 (0)9 4767 9300
Faksi/Fax +358 (0)9 4767 9306
E-mail info@htm.fi

Arvioimme myös EU:sta tulevien tilintarkastusta koskevien lainsäädäntöhankkeiden vaikutuksia tilintarkastajajärjestelmään.

Tilintarkastajajärjestelmän kokonaisuudistusta ei saa irrottaa muusta ympäristöstä, vaan muutoksista päätettäessä on otettava huomioon myös muutosten yhteiskunnalliset vaikutukset, kuten velkojan suoja, verotus, harmaa talous sekä muutoksen aiheuttamat kokonaiskustannukset. Jos tilintarkastus otetaan pois, tulee sen tilalle muita kustannuksia, joiden määrä saattaa olla yhteiskunnalle ja tarkastettavalle yhteisölle huomattavasti suurempi kuin yksittäinen kustannus ja sen mukanaan tuoma hyöty yritykselle. Kustannukset ovat sitä pienempiä, mitä pienempi yritys on ja mitä ammattitaitoisempi tilintarkastaja on (lausuma 1). Eduskunnan edellyttämää selvitystä tilintarkastuksesta vapauttamisen vaikutuksista ei ole tehty. Kun sellainen tehdään, haluamme antaa panoksemme siihen.

Tilintarkastuslain voimaantulon jälkeen kaupparekisterin mukaan vain noin puolet uusista yrityksistä valitsee tilintarkastajan. Tämä voi johtaa hallitsemattomaan tilaan. Tilintarkastuksesta vapauttamisen seuraukset vaikuttavat esimerkiksi tilinpäätöstietojen oikeellisuutta, vaikutuksia verotukseen, rahoituksen hintaan, yritysten epäonnistumisiin ja velkojen asemaan jne.

Tutkintouudistuksessa (lausuma 3) pitää edetä mahdollisimman pikaisesti eduskunnan tahdon mukaisesti yhteen tilintarkastajatutkintoon, jotta alalle tulo ei jo pitkään jatkuneen epävarman tilanteen johdosta vähentyisi ja alan kilpailutilanne ei entisestään vääristyisi. Epävarmuutta tilintarkastusalalle hakeutumisessa lisäävät vielä uudet asunto- ja yhdistyslakiehdotukset samoin kuin omalta osaltaan käsillä oleva tilintarkastusjärjestelmä uudistus.

Arviomuistiossa on keskitytty enimmäkseen suurten yritysten toimintaympäristöihin ja niiden muutoksiin. Yritystoiminta Suomessa on monimuotoista ja suurin osa osakeyhtiöistä on hyvin pieniä osakeyhtiöitä. Näiden lisäksi on asunto-osakeyhtiöitä, osuuskuntia, yhdistyksiä ja säätiöitä, avoimia ja kommandiittiyrityksiä sekä julkinen sektori ja seurakunnat.

Edellä mainittujen yhteisöjen ja säätiöiden käsittely on arviomuistiossa puutteellista. Tilastojen mukaan edellä mainitut yhteisöt muodostava 99,8 % yrityskannasta ja työllistävät yli 60 % työikäisistä. Näiden yhteisöjen osuus verokertymästä Suomessa on huomattavan suuri. Muidenkin kuin suurten yritysten elinkelpoisuuden ja menestymisen turvaaminen on siis kansantaloudellisesti erittäin merkittävää. Tilintarkastuksella on Suomessa tilinpäätöksen sisältämän tiedon varmentajana merkittävä asema.

Lausumme arviomuistiossa mainittuihin asioihin siinä olevien kysymysten pohjalta lähinnä muiden kuin julkisten yhtiöiden tarkastusten näkökulmasta, koska jäsenistömme asiakkaina ovat lähinnä pienet ja keskisuuret yritykset.

HTM-tilintarkastajat ry:n jäsenkunta koostuu tilintarkastuslain mukaan hyväksytyistä ja EU:n tilintarkastajadirektiivin vaatimukset täyttävistä pienissä tilintarkastusyriyksissä toimivista HTM- ja KHT-tilintarkastajista. Yhdistyksen jäsenet tarkastavat pääasiassa noin 60.000 pientä ja keskisuurta yritystä eri puolilla Suomea.

2. EDUSKUNNAN LAUSUMAT (HE 194/2006)

Lausuma 1 – Tilintarkastuksesta luopumisen vaikutukset

Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa pakollisesta tilintarkastuksesta vapauttamisen vaikutuksia ja, jos vapauttamisesta on kielteisiä vaikutuksia, hallituksen on ryhdyttävä tarpeellisiin toimiin niiden poistamiseksi.

Lausuma 2 – Yhdistysten talouden ja hallinnon tarkastus

Eduskunta edellyttää, että hallitus aloittaa välittömästi yhteistyössä järjestöjen kanssa yhdistysten talouden ja hallinnon tarkastusta koskevien säännösten valmistelun niin, että yhdistyksissä tarkastus voidaan suorittaa sekä yhdistyksen sisäisiä että ulkopuolisia tarpeita varten tarkoituksenmukaisimmalla tavalla.

Lausuma 3 – Yhteinen perustutkinto

Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee viivyttämättä tarpeelliset säännökset ja määräykset, joiden perusteella HTM- ja JHTT-tilintarkastajat voivat suorittamansa tutkinnon ja saamansa käytännön kokemuksen hyväkseen lukien täydentää pätevyytensä KHT- ja/tai HTM-pätevyudeksi ja vastaavasti KHT- ja HTM-tilintarkastajat JHTT-pätevyudeksi siirtymäkauden aikana ja että hallitus valmistelee yhteistyössä KHT, HTM- ja JHTT-yhdistysten kanssa tilintarkastajien tutkintovaatimusten kokonais-uudistuksen niin, että kaikille tilintarkastajille on yhteinen perustutkinto, jonka jälkeen voidaan erikoistua ja suorittaa erikoistumistutkinnot.

Lausuma 4 – Asunto-osaakeyhtiöiden tarkastus

Eduskunta edellyttää, että hallitus asunto-osaakeyhtiölain kokonaisuudistuksen yhteydessä valmistelee erityisesti asunto-osaakeyhtiöiden tarpeisiin soveltuvat tilintarkastajien kelpoisuutta, tilintarkastajien valintaa ja tilintarkastusta sekä mahdollisia muunlaisia tarkastajia ja muunlaista tarkastusta koskevat säännökset ja että asunto-osaakeyhtiölain kokonaisuudistus tulee antaa eduskunnalle niin, että se ehditään käsitellä sekä saattaa voimaan ja sovellettavaksi viimeistään vuonna 2011 päättyvän siirtymäkauden välittömänä jatkeena.

Lausuma 5 - Muutokset rekistereihin

Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että uuden tilintarkastuslain johdosta rekistereihin tehtävät muutokset hoidetaan joustavasti ja mahdollisimman pienin kustannuksin asiakkaan kannalta.

Lausuma 6 – Ohjeistus ruotsinkielellä

Eduskunta edellyttää, että hallitus huolehtii siitä, että Suomessa toimivien ruotsinkielisten tilintarkastajien käytettävissä on hyvää tilintarkastustapaa koskevat ohjeet ja suositukset ruotsin kielellä.

3. SUOMALAISEN TILINTARKASTAJAJÄRJESTELMÄN UUDISTAMINEN - MILLAISTA TILINTARKASTUSTA TARVITSEMME TULEVAISUUDESSA

3.1 Toimintaympäristön muuttuminen ja yritystoiminnan muutokset

Arviomuistiossa esitetyt toimintaympäristön ja yritystoiminnan muutokset ovat kohdistuneet voimakkaimmin julkisen edun yhtiöiden ja listayhtiöiden toimintaan. Pk-yrityksiin, jotka pääasiallisesti toimivat kansallisesti, muutokset valuvat heikommin. Miten arviomuistiossa esitetyt muutokset sitten vaikuttavat tilintarkastukseen ja lähinnä pk-yritysten tilintarkastukseen? Pyrimme vastaamaan tähän kysymykseen alla.

3.1.1 Oikeita tilinpäätöstietoja tarvitaan tulevaisuudessakin

Oikeiden taloudellisten tietojen tarve ei ole muuttunut. Tilintarkastuksen on edelleenkin annettava kohtuullisen korkea varmuus tilinpäätöksen oikeellisuudesta. Ns. kolmansien osapuolten näkökulmasta katsottuna tilintarkastajan pitää olla riippumaton yrityksestä ja sen päätöksenteosta, jotta tilinpäätöksiin voidaan luottaa. Tilintarkastus synnyttää tätä luottamusta. Lisäksi se tuottaa huomattavan määrän tarvittavaa lisäarvoa erityisesti pk-yritysten laskentatoimeen.

3.1.2 Tilintarkastuksen yhteiskunnalliset perusteet entistä tärkeämpiä

Viimeisen vuosikymmenen aikana vallitsi voimakas liberalisointisuuntaus lainsäädäntö-hankkeissa ja sen pyrkimyksenä oli jättää markkinoiden hoidettavaksi monia aiemmin sääntelyllä valvottuja asioita.

Meneillään olevassa talouskriisissä ja sitä edeltävissä suurissa talousskandaaleissa 2000-luvun alkupuolella on tullut selväksi, että puhtaan markkinatalouden pelisäännöt ovat pettäessään erittäin rankat sekä talouselämälle että koko yhteiskunnalle, eivätkä pelisäännöt ole osoittautuneet kaikilta osin toimiviksi. Nyt käynnissä olevat hankkeet tilintarkastuksen suhteen pohjautuvat vielä talouskriisiä edeltävän ajan liberalisointivirtauksiin, eivätkä vastaa tämän päivän koko ajan vaikeutuviin haasteisiin. Yritysten yhteiskunnallisia velvoitteita ei voida jättää kokonaan vapaaseen harkintaan.

3.1.3 Mahdolliset muutokset johtavat suuriin rakennemuutoksiin ja kustannuksiin

Yrittäjän on edelleen noudatettava tiettyjä yhteiskunnallisia velvoitteita. Tilinpäätöstietoja käytetään monien yhteiskunnan edellyttämien maksujen laskentaan. Mm. yritysverotus ja arvonlisäverotus perustuvat tilinpäätöstietoihin. Sekä yrittäjälle että verottajalle on tärkeää, että maksut ovat heti mahdollisimman oikean suuruiset. Yhtiöissä, missä on palkattua henkilökuntaa, työnantajavelvoitteiden noudattaminen on työntekijöille ja yhteiskunnalle tärkeää.

Tilintarkastuksella on ollut ja on edelleen selkeä rooli tilinpäätöstietojen oikeellisuuden ja luotettavuuden varmistamisessa yrittäjän saaman hyödyn lisäksi myös yhteiskunnan kannalta. Mikäli nykyistä rakennetta muutetaan, merkitsee se suuria muutoksia yhteiskunnallisesti, ja nämä muutokset ovat kalliita eikä niitä ole mahdollista toteuttaa lyhyellä aikavälillä.

3.1.4 Kansallisia hyviä käytäntöjämme korostettava enemmän kansainvälisesti

EU:n sisämarkkinoiden tiivistäminen johtaa lainsäädännön yhdenmukaistamiseen. Myös lisääntyvä yritysten kansainvälinen toiminta johtaa joko suorasti tai epäsuorasti uusien käytäntöjen ja lainsäädännön hyväksymiseen. Tässä Suomen olisi kuitenkin pyrittävä voimakkaammin tuomaan esiin omia hyviä käytäntöjämme, eikä vastaanottaa kaikkia muutoksia mallioppilaan tavoin.

3.2 Muutokset muiden kirjanpitovelvollisten ja julkisyhteisöjen toiminnassa

Arviomuistiossa tämän otsikon alla käsitellyt muutokset koskevat pääasiassa julkisyhteisöjä. Painotamme tässä lähinnä muita kuin julkisyhteisöjä ja listayhtiöitä koskevia muutoksia tilintarkastuksen näkökulmasta.

3.2.1 Yritysrakenteeseen ei odotettavissa merkittäviä muutoksia Suomessa

Suomessa on n. 140 pörssissä noteerattua yhtiötä. Suuria yksityisiä yrityksiä meillä on yli 500 ja keskisuuria yhtiöitä n. 2400, pieniä yrityksiä on n. 247000. Yritysrakenteissa ei varmaankaan tapahdu merkittäviä muutoksia lähitulevaisuudessa. Poikkeuksena voivat olla pörssiyhtiöiden omistus ja sen mukanaan tuomat muutokset.

Toisin kuin useimmissa muissa maissa osakeyhtiö on Suomessa kaikkein yleisimmin käytetty yritysmuoto myös pienissä yrityksissä ja tuskin muiden yhtiömuotojen käyttö merkittävästi lisääntyy lähi tulevaisuudessakaan, ellei verotuksella ole siihen ohjaavaa vaikutusta.

Osakeyhtiön sallima rajattu vastuu edellyttää myös velvoitteita. Yksi velvoite on osoittaa, että tilinpäätös ja toiminta (hallinto) on luotettava ja antaa oikean kuvan yrityksen taloudellisesta tilanteesta. Tilintarkastuspalkkio on edullinen kustannus yrittäjälle, pankille ja yhteiskunnalle siitä, että tilintarkastaja ottaa vastuun tilinpäätöksen oikeellisuudesta. Etenkin pienemmät yritykset tarvitsevat ulkopuolista riippumatonta asiantuntijaa tuekseen, koska niissä harvoin on resursseja tai mahdollisuutta palkata erikoisasiantuntijoita yrityksen henkilökuntaan.

Suomalaisten yleisin ja suurin henkilökohtainen omaisuus on sijoitettuna asunto-osakeyhtiöiden osakkeisiin. Näissä yhtiöissä on taloushallinnon hoito ja tilinpäätösten laatiminen varsin osaamattomissa käsissä. Harva hallituksen jäsen tai jopa isännöitsijä näissä yhtiöissä hallitsee talouden ja hallinnon sekä yhtiöoikeudellisen lainsäädännön kuvioita, mutta silti he joutuvat tekemään monimutkaisista asioista ja niiden edellyttämistä sopimuksista sekä merkittävistä summista päätöksiä (suuret remontit ja niiden rahoitus, tuet ja avustukset, urakkasopimusten seuranta, laina- vastikelaskelmat jne).

3.2.2 Tilintarkastuspalvelua on tarjottava lähellä asiakasta eri puolilla Suomea

Koska Suomessa toimii pk-yrityksiä eri puolilla Suomea, tärkeää on mahdollistaa näille yrityksille riippumattomien ammattimaisten varmennuspalveluiden saatavuus lähellä yrityksiä. Tällöin myös kustannustaso pysyy kohtuullisena.

3.2.3 Yritystoiminta muuttuu. Se kansainvälistyy ja sähköistyy, myös pk-yrityksissä

Pk-yritysten toiminta ja sen myötä myös hallinto muuttuu, kun yritystoiminta kansainvälistyy ja sähköistyy. Ulkomaiset yhtiöt edellyttävät tytäryhtiöiltään ja alihankkijoiltaan sisäisiä raportointikäytäntöjään. Kielitaidon tarve lisääntyy. Sähköisen kaupankäynnin odotetaan lisääntyvän ja vaativan sen edellyttämiä taitoja myös tilintarkastajalta. Myös ylikansallisten tulli- ja arvonlisäverokysymysten hoitamiseksi yrityksissä tarvitaan enemmän osaamista.

3.2.4 Julkisyhteisöjen raportointi lähestyy yhä enemmän liiketoimintaa harjoittavien yritysten raportointia

Kuten arviomuistiossa selvitettiin, julkishallinnon toiminta lähestyy yksityissektorin toimintaa ja myös JHTT-tilintarkastajien pätevyysvaatimukset lähestyvät HTM- ja KHT-tilintarkastajien vaatimuksia. Julkishallinnon tarkastuksissa tarvittava osaaminen on lähinnä toimialaosaamisen kaltaista erikoistumista. Eduskunnan edellyttämä yksi perustutkiminto on tästä syystä perusteltua.

3.2.5 EU:n hallinnon yksinkertaistaminen muuttaa pk-yritysten tilinpäätös- ja kirjanpitoikäytäntöjä

EU:n komissiossa yksinkertaistamishanke (simplification) pyrkii yksinkertaistamaan pk-yritysten tilinpäätös- ja kirjanpitoikäytäntöjä ja lainsäädäntöä. Parhailaan meneillään oleva komission konsultaatio kartoittaa muutosehdotuksia 4. ja 7. direktiiviin yksinkertaistamistarpeista, mukaan lukien lakisäätöisen tilintarkastusvelvoitteen.

Tilinpäätöstietojen luotettavuus on aina varmennettava. Vain poliittisten lupauksen (näyttö 25 % kustannusten alentamista) täyttämiseksi ei ole viisasta siirtää varmennustehtävää johonkin toiseen muotoon, jotta näön vuoksi on saatu osoitettua säästöjä, vaikka todellisuudessa kustannukset joko kohoavat tai vähintään pysyvät samoina.

3.2.6 Tilintarkastusvelvoite-rajoiden nostoa suunnitellaan Ruotsissa eri lähtökohdista kuin Suomessa, Norjassa ei suunnitteilla

Ruotsissa tilintarkastusrajoiden nostosta on keskusteltu. Muutos mahdollistaisi jatkossakin tilinpäätöksen ja tilintarkastuksen käytännössä yhden ja saman henkilön tekemäksi. Näin oli siellä aiemmin, kunnes EU:n riippumattomuussäännöt tiukentuivat. Ruotsissa siis oltaisiin palauttamassa ennen EU:n tiukentuneita riippumattomuussuosituksia käytäntönä ollut toimintatapa ns. kombiuppdrag-toimeksianto, missä riittäisi, jos tilintarkastaja tekisi asiakaskohtaisen riippumattomuustestin, jonka jälkeen hän voisi todella tehdä tilinpäätöksen (ja kirjanpidon) sekä tilintarkastaa oman työnsä.

Pidämme tärkeänä, että Suomessa jatketaan nykyistä riippumatonta ja laajasti hyödynnettyä tilintarkastajajärjestelmää.

3.3 Suurimmat tilintarkastusyhteisöt tilintarkastusmarkkinoiden muutoksen veturina

Arviomuistiossa käsitellään globaalien pääomamarkkinoiden luottamuksen tärkeyttä, suurten kansainvälisten tilintarkastusketjujen tilintarkastusten oheen tulleita lisääntyviä neuvontapalveluja sekä markkinoiden keskittymistä ja hintakilpailua. Suuret kansainväliset ja amerikkalaiseen käytäntöön painottuneet tilintarkastusketjut ovat olleet muutosten vetureina ja niistä on tullut suurta asiakassektoria hallitsevia jättimäisiä globaaleja yrityksiä miljardien liikevaihtoineen ja satoine tuhansine työntekijöineen. Onko niiden vaikutus alan sääntelyyn jo liian suuri? Muutoksissa pitäisi kuunnella enemmän palveluja käyttäviä asiakkaita ja muita tahoja.

3.3.1 Onko muutos ollut oikeansuuntainen?

Kansainvälisten ketjujen asiakaskunta muodostuu pääasiallisesti Suomen mittakaavassa erittäin suurista listatuista ja yksityisistä yhtiöistä ja hyvin monimutkaisista yhtiörakenteista. Suurten globaalisti toimivien kansainvälisten ketjujen tarkastuskäytännöt ovat mielestämme ohjanneet liaksi myös muiden yhtiöiden tilintarkastusta globaalien listayhtiöiden lisäksi.

Voidaankin kysyä, ovatko markkinoiden muutokset olleet oikeansuuntaisia? Mielestämme muutokset ovat johtaneet mm. tilintarkastusmarkkinoiden keskittymiseen ja tilintarkastuksen tarpeettomaan byrokratisoitumiseen sekä samalla tehneet eri tahot riippuvaisiksi alan suurista toimijoista, mukaan lukien viranomaiset. Tämä on yhä lisääntyvässä määrin suuri riski koko alalle, myös suurille toimijoille itselleen sekä heidän globaaleille asiakkailleen.

3.3.2 Alalle pääsy pitää varmistaa myös muita reittejä pitkin, esimerkiksi painottamalla enemmän käytännön yrityskokemusta

Alalle pääsy on ainakin Suomessa nykyisten säästösten mukaan mahdollista lähes ainoastaan suurten kansainvälisten tilintarkastusyhteisöjen kautta, koska säädökset edellyttävät tilintarkastustehtävissä toimimista, eikä pienissä toimistoissa ole tarjota riittävästi harjoittelupaikkoja. Pienissä tilintarkastustoimistoissa, missä kiireaika painottuu vain osaan vuotta – kevääseen, harjoittelupaikan järjestäminen muodostaa vielä korkean kynnyksen. Ensimmäisen työpaikan järjestäminen on mm. sen taloudellisen vaikutuksen johdosta merkittävä, etenkin kun alan kehitys ja tilintarkastustoimeksiantojen rajaaminen väijyy taustalla. Pienet toimijat eivät uskalla tässä tilanteessa ottaa riskejä investoidakseen epävarmaan tulevaisuuteen.

3.3.3 Avustavien tilintarkastajien käyttö pienten yritysten tarkastuksissa lisääntyy

Nyt näyttää yhä lisääntyvässä määrin käyvän siten, että suuret tilintarkastusyrietykset käyttävät pienten yritysten tarkastuksissa suurelta osin pelkästään avustavia tilintarkastajia. Näiltä 'maallikoilta' puuttuu useimmiten riittävä käytännön kokemus yrityselämästä, tai käytännön kokemus puuttuu lähes kokonaan. Avustajien vaihtuvuus on myös suuri.

Vastuullinen tilintarkastaja ainoastaan allekirjoittaa tilintarkastuskertomuksen. Näin pk-asiakas ei saa tarvitsemaansa vastinetta rahoilleen.

3.3.4 Muiden neuvontapalvelujen laaja tarjonta tilintarkastajien toimesta on huolestuttavaa

Olemme huolestuneita suurten tilintarkastusyhteisöjen nykykäytännöstä tarjota tilintarkastusten ohella muita palveluita samasta yhtiöstä. Suurten tilintarkastusyriytysten tuotoista jo noin puolet tulee neuvontapalveluista. Tämä voi helposti johtaa tilanteeseen, missä katteet otetaan neuvontapalveluista ja tilintarkastuspalveluja voidaan tarjota edullisemmin hinnoin. 1990-luvulla tilintarkastus eriytettiin voimakkaasti neuvontapalveluista ja nyt ollaan taas vastaavasti palattu aiempaan käytäntöön.

3.3.5 Pienten yrittäjien pitäisi saada lisäarvoa tilintarkastuksesta

Tilintarkastusalalla on tärkeätä olla paljon pieniä toimijoita, ja että ne voivat kasvaa terveesti. Tilintarkastusalan pienet toimijat antavat käsityksemme mukaan pk-yrittäjälle useimmin suuren hyödyn tarkastuksellaan. Hyväksytyt tilintarkastajat tekevät tarkastuksen pääsääntöisesti kokonaisuudessaan itse ja asiakas saa tilintarkastuksen yhteydessä kipeästi tarvitsemiaan neuvoja. Alan näkymien vakiintuminen, antaisi tilintarkastusalalle kasvumahdollisuuksia muodostaa suurempia yksiköitä.

3.4 Itsesääntelyn painoarvon vähentyminen

Kuten arviomuistiossakin pohditaan, tilintarkastusalan itsesääntely näyttää ainakin osittain olevan ohi. Samalla on todettava, että viime vuosina painotettu lainsäädännön liberalisointi on myös näyttänyt toimimattomuutensa talouskriisin seurauksina.

Nyt ollaan siirtymässä jälleen tiukempaan valvontakulttuuriin, ainakin joiltain osin, kun yhteiskunta joutuu mittavilla toimenpiteillä ja panostuksilla puuttumaan talouden korjaamiseen. Tietyt pelisäännöt pitää olla ja ne sisältävät valvonnan, jonka avulla varmistetaan, että niitä noudatetaan.

Tilinpäätöstietojen oikeellisuuden varmistaminen riippumattoman henkilön toimesta on yksi toimivaksi koettu toimenpide.

3.5 Tilintarkastuksen sisällön muuttuminen

Arviomuistiossa esitetään tilintarkastuksen sisällön muuttumista erityisesti julkisten yhtiöiden kohdalla. Hallinnollisen taakan vähentämiseksi (EU-hanke) myös pk-yritysten tilintarkastus on joutunut tullinjalalle. Tilintarkastusta on väitetty kalliiksi taakaksi pk-yrityksille. Tämä on kansainvälinen väite ja sillä ei ole perusteita suomalaisessa pk-tilintarkastuksessa. Kuitenkin pk-yritysten tilintarkastuksista pyritään pääsemään eroon edellä mainitulla perusteettomalla perusteella. Sen tilalle ollaan laatimassa muita korvaavia varmennuskeinoja. Mutta vähennetäänkö niiden avulla kustannuksia oikeasti, vai onko se vain näennäistä? Missään ei myöskään ole laskettu, minkälaisia summia tilintarkastuksesta hyödytään ja miten paljon tilintarkastuksen avulla yritys voi säästää.

Riskikartoitus on aina ollut ja on edelleen yksi tilintarkastuksen tärkeä työväline

Tilintarkastuksen väitetty hallinnollinen taakka on minimaalinen verrattuna esimerkiksi yrityksen toimimiseen työnantajana ja mm. erilaisten tilastojen valmistelijana verottajalle, vakuutusyhtiöön, tilastokeskukseen, ammattijärjestöille jne. Taloushallinnon hallinnollisen taakan keventämistä olisi haettava ennemminkin lisäämällä byrokratian tuottavuutta ja mm. eri toimijoiden tietojärjestelmien keskinäistä keskustelukykyä. Pitää myös muistaa tilintarkastuksen osittain vaihtoehtoinen kustannus eli verotarkastus, joka tulee pk-

yritykselle rankempana, kun virheet on jo ehditty tehdä ja arvioverotus uhkaa yritystä. Tilintarkastuksella virheet olisi useimmiten ennalta voitu ehkäistä.

3.5.1 Oikean kuvan antaminen yrityksen taloudellisesta asemasta pitää edelleen olla ensisijainen tavoite

Tilintarkastuksen ensisijaisena tavoitteena pitäisi edelleenkin olla oikeiden ja luotettavien tilinpäätöstietojen ja taloudellisen informaation varmentaminen. Tämä voidaan toteuttaa vain tarkastamalla yrityksen taloushallinto siten, että voidaan riittävällä varmuudella todeta, että yrityksen tuottamat tiedot antavat oikean kuvan yrityksen taloudellisesta tilanteesta, ja että annetut tiedot kuvastavat tehtyjä päätöksiä.

3.5.2 Tilintarkastusstandardit määräävät, mutta ammatillinen harkinta ensisijainen

Tilintarkastusstandardit ohjaavat lakisäateisesti tilintarkastusten tekemistä, sitten kun Euroopan unioni on ne hyväksynyt ja päättänyt niiden käyttöön ottamisen ajankohdasta. Muuttaako se tilintarkastuksen sisältöä? Se muuttaa kahdesta näkökulmasta: ensiksi suomalainen käytäntö, missä tilintarkastaja puoltaa vastuuvapauden myöntämistä ja hallituksen esitystä voitonjaoksi poistuu, ja toiseksi tilintarkastus on vaarassa muuttua yli raskaaksi tarkistuslistojen priikkaamiseksi ja todistusaineiston keräämiseksi. Tästä seuraa, että kokonaisuuksien hallinta ja ammatillisen harkinnan merkitys heikentyy pk-tarkastuksissa, jos käytössä ovat kansainvälisten ketjujen ylimitoitettut ja erittäin suurille yhtiöille suunnitellut tarkastusohjelmat sekä raskaat dokumentointivaatimukset. Tämä puolestaan heikentää tilintarkastuksen merkitystä.

3.5.3 Amerikkalainen nykykäytäntö ei vain toimi - ja kolmansien tahojen merkitys kasvaa entisestään

Nyt ollaan kansainvälisesti muuttamassa amerikkalaiseen käytäntöön, missä vain numerot tarkastetaan puuttumatta tarkemmin yrityksen sopimuksiin ja päätöksiin. Se on jo pettänyt, kun parhaillaan seuraamme maailman talouden jyrkkää laskua.

Tilinpäätösten oikeellisuuden ja tilinpäätöstietojen luotettavuuden tarve ei ole hävinnyt mihinkään. Näiden tietoja merkitys on suuri myös muille tahoille kuin omistajille. Ns. kolmansien tahojen merkitys on vain kasvanut 2000-luvun talousskandaalien ja tuoreimman talouskriisin seurauksien ulottuttua koko yhteiskuntaan ja talouselämään kaikkialla maailmassa, ei siis vain osakkeenomistajiin.

3.5.4 Pienille yrityksille suunnitellaan uusia varmennustasoja

Kansainvälisesti suunnitellaan kuumeisesti uusia varmennustasoja pk-yritysten tilinpäätöstietojen varmentamiseen sellaisissa maissa, missä tilintarkastusta ei aiemmin ole ollut tai missä se on poistettu, kuten Englannissa ja Tanskassa. Myös Ruotsissa kehitellään jonkinasteista maallikotarkastukseen verrattavaa järjestelmää. (Ks. 3.2.6 yllä)

Suunnitellut varmennukset antaisivat negatiivisen lausunnon, ja vastuu oikeista ja riittävästä tiedoista sekä siitä, että on toimittu kirjanpitolain mukaan, olisi kokonaan hallituksen ja toimitusjohtajan. Mitä merkitystä on seuraavalla lausunnolla?

Ote suunnitellusta yleisluontoisesta tarkastuksesta annettavasta lausunnosta:

Yleisluonteisen tarkastuksemme perusteella tietoomme ei ole tullut mitään, mikä antaisi meille syyn uskoa, ettei tilinpäätös anna Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten ja määräysten mukaisesti oikeita ja riittäviä tietoja yhtiön toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta.

Kun mitään ei ole asianmukaisesti tarkastettu, ei ole mitään lausuttavaa. Kun kaikki osapuolet tämän tietävät, ei lausunnolla ole arvonantoa ja tilintarkastajien auktoriteetti murentuu.

3.5.5 ISA-standardien sovellusohje ja oikeat työvälineet mahdollistavat pk-yritysten kustannustehokkaat tilintarkastukset

IFAC on julkaissut ISA-standardien sovellusohjeen pk-yritysten tilintarkastuksiin. Sen mukaan pk-yritysten tilintarkastus voidaan tehdä standardien mukaan kustannustehokkaasti. Tällöin korostuu ammatillinen harkinta.

Mielestämme tilintarkastuksen tavoitteen ei pitäisi muuttua, vaan sen pitäisi antaa kohtuullisen suuri varmuus kaikille osapuolille yrityksen taloudellisten tietojen oikeellisuudesta, myös pienemmissä yrityksissä.

3.6 Tilintarkastajien riittävyys

Riittävyys ei ole ongelma, mikäli alalla on selkeästi jatkuvuutta, mutta jos riittävän kauan jatketaan nykyistä epävarmuuden politiikkaa, seinä tulee varmasti vastaan riittävyydenkin osalta aivan lähivuosina. Useita vuosia jatkunut alan epävarma tulevaisuus on jo viime vuosina karsinut alasta kiinnostuneita, eikä alan ikärakenne ole pääsyt riittävässä määrin korjaantumaan.

Harjoittelupaikkojen puute on suuri este alalle tuloon. Jos tilintarkastusvelvoiterajaa nostetaan nykyisestä, ei harjoittelun mahdollisuuksia ole enää muualla kuin suurissa kansainvälisissä ketjuissa. Tämä puolestaan keskittää alaa entisestään.

On myös todennäköistä, että myöhemmin huomataan, että tarvetta pk-yritysten tilintarkastukselle on olemassa. Tällöin korvaavaa järjestelmää ja osaajia ei ole. Mikäli pk-yritysten tilintarkastus ajetaan nyt alas, katoavat pientoimijat alalta ja kestää 10 vuotta, että ne palautuvat.

3.7 Muutosten vaikutukset tilintarkastajien valvontaan

Pidämme tärkeänä, että valvontaorganisaatio siirretään puolueettomalle ja tilintarkastajista sekä tilintarkastajaryhmistä riippumattomalle viranomaiselle. Keskuskauppa-kamarin asema nykyisenä valvonnan toteuttajatahona on ongelmallinen. Työ- ja elinkeinoministeriö tai Finanssivalvonta voisivat toimia riippumattoman valvojan tehtävissä. Näin valvonnan uskottavuus lisääntyisi.

4. TILINTARKASTAJAJÄRJESTELMÄMME LIITTYVÄT HAASTEET

4.1 Kolme tilintarkastajakategoriaa

Kannatamme eduskunnan edellyttämää yhden tilintarkastajatutkinnon järjestelmää, jossa pääsyyvaatimuksena tulisi pääsääntöisesti pitää korkeakoulututkintoa. Tämä tutkinto oikeuttaisi kaikkien yritysten tarkastamiseen, yksityisten pienten ja suurten yhtiöiden, listayhtiöiden ja julkishallinnon toiminnan. Perustutkinnon pitää olla edelleen laaja-alainen ja tutkinnon jälkeen olisi mahdollista erikoistua jonkin alan erityisosaamiseen. Erikoistuminen ei myöskään tarkoita sitä, että erikoistunut tilintarkastaja ei saisi tarkastaa erikoistumisalueensa lisäksi muita tilintarkastusasiakkaita.

Edellytämme, että kaikkien hyväksytyjen tilintarkastajien pitää noudattaa direktiivin määräyksiä ja hallita tilintarkastusalan ja tilinpäätösstandardeja. ISA-standardeissa määritellään mm, että tilintarkastustoimeksiantoa vastaanottaessaan tilintarkastajan

pitää vakuuttua siitä, että hän käsittää tarkastettavan yhteisön ja sen toimintaympäristön piirteet ja osaa arvioida resurssinsa tarkastuskohteen mukaisesti.

Tilintarkastaja valvotaan vuosittain valvontalomakkein ja lisäksi julkisen edun ja listayhtiöiden tilintarkastaja kolmen vuoden välein sekä muita yhtiöitä tarkastavia kuuden vuoden välein laadunvalvonnassa. Suomen kokoisessa maassa valvojan pitäisi kyetä havaitsemaan, mikäli suuria ristiriitoja esiintyy tarkastuskohteen ja tilintarkastajan välillä.

Yksi tutkinto pitää toteuttaa pian, jotta alan jatkuvuuden epävarmuus voidaan poistaa ja saada alalle siitä kiinnostuneita henkilöitä. Pidämme myös tärkeänä, että tilintarkastajatutkintoon pääsee useampia vaihtoehtoisia reittejä.

Kiinnitämme huomion lausuntopyynnön liitteenä olleen arviomuiston tekstiin sivulla 9:

”EU-sääntely sallii nykyisin merkittävästi suurempien yhteisöjen vapauttamisen tilintarkastuksista, jolloin nämä rajat alittaviin yhteisöihin ja niiden mahdollisiin tilintarkastuksiin ei tarvitse soveltaa tilintarkastusdirektiivin vaatimuksia.”

Käsityksemme mukaan tilintarkastusdirektiiviä tulee soveltaa kaikissa tilintarkastuksissa. Kaikilla tilintarkastajatutkinnon suorittaneilla pitää olla direktiivin mukaiset oikeudet toimia tilintarkastajan tehtävissään ilman nykyisen kaltaisia kilpailua estäviä rajoja. Missään tapauksessa alalle ei saa muodostaa lievennettyä pienten yritysten tilintarkastajaluokkaa.

4.2 Sääntely eroaa auktorisoinnista riippuen

Hyväksytyt tilintarkastajan tulee noudattaa tilintarkastusstandardeja. EU:ssa hyväksytyt ISA-standardit ohenevat tulisi hyväksyä IFACin ISA-sovellusohje pk-yritysten tarkastuksiin. Sen mukaan tilintarkastus voidaan tehdä pienissäkin yrityksissä kustannustehokkaasti ja näin saada niillekin nykyinen tilintarkastuksen korkea varmuus.

Kiinnitämme huomion lausuntopyynnön liitteenä olleen arviomuiston tekstiin sivulla 10:

”Standardien pakollinen soveltaminen on haaste myös yksityissektorin tilintarkastajien keskuudessa, vaikka suosituksia onkin noudatettu laajasti jo ennen lain voimaantuloa.”

Miten noudattaminen voi olla haaste, jos suosituksia on noudatettu laajasti jo nyt?

Pk-yritysten tarkastuksessa tulee olla kokenut tilintarkastaja kyetäkseen hallitsemaan kokonaisuuden. Työkokemus ei saa olla kapeaa suuryhtiön pienen osan tarkastuskokemusta. Kokonaisnäkömyksen muodostaminen on tärkeää. Pk-yrityksen tilintarkastajan pitää osata ottaa riskit huomioon arvioidessaan kokonaisuutta ja pystyä ammattilliseen harkintaan.

IFRS- ja ISA-standardit on nostettu vuosien mittaan auktorisoinnin kynnyskysymykseksi. ISA-standardit olemme käsitelleet jo aiemmin tässä lausunnossamme. Kuten olemme myös käsitelleet ISA-standardien sovellusohjetta pk-yritysten tarkastuksiin. Tilintarkastuslain mukaan tilintarkastukset on tehtävä kansainvälisten standardien mukaan, sen jälkeen kun ne on hyväksytty EU:ssa. Hyväksymisprosessi on vielä käynnissä.

Mielestämme IFRS-standardiosaaminen ja niistä tietäminen perustasolla on tärkeää kaikille ammatissa toimiville sekä HTM- että KHT-tilintarkastajille. Tämä ei saisi olla

auktorisointia jakava tekijä. IFRS-standardien osaamista riittävässä laajuudessa on vaikeaa mitata nykyisen muotoisessa tilintarkastajatutkinnossa kummankaan auktorisoinnin osalta. Koska direktiivin tekstistä ei selkeästi ilmene, millä tavoin tutkinto on laadittava ja missä laajuudessa siinä lueteltuja aineopintoja on itse tutkinnossa käsiteltävä, voitaisiin direktiivin edellyttämä IFRS-perusosaaminen täyttää siten, että opintosuoritus IFRS-standardeista olisi riittävä.

Määräykset ja ajat muuttuvat jatkuvasti, ja se, mitä tänään edellytetään, ei varmista sitä, mitä tulevaisuudessa edellytetään. Suurella osalla nykyisistä KHT- ja HTM-tilintarkastajistakaan ei ole mitään näyttöä niiden osaamisesta.

JHTT-tilintarkastajien riippumattomuus muuttunee yhden tutkinnon kautta yhdenmukaiseksi HTM- ja KHT-tilintarkastajia koskevien riippumattomuusvaatimusten osalta. Uudistetussa JHTT-laissa oleva riippumattomuussäännöstö eroaa yksityissektorin vastaavista vaatimuksista.

4.3 Erojen heijastuminen tilintarkastajien valvonnassa

Olemme jo aiemmin todenneet, että nykyinen valvontajärjestelmä on liian hajanainen, kallis ja tuottaa epätasaisia tulkintoja. Suomessa on vain noin kolmasosa esimerkiksi Norjan tilintarkastajamäärästä ja siellä on yksi valvojataho. Samasta syystä katsomme, että kaikkien tilintarkastajien valvonta siirtyy yhdelle ja samalle valvontaelimelle. Olemme aiemmin todenneet, että kauppakamarijärjestön toimesta tapahtuva tilintarkastajien valvonta on jo nykyisin ongelmallinen ja odotettavissa olevien kiristyvien määräysten mukaisena yhä ongelmallisempi.

Nykyiset laaduntarkastusvälit 3 ja 6 vuotta ovat kannatettavat. Valvonnan tulisi olla yksissä käsissä, viranomaisen suorittamana.

5. MILLAISTA TILINTARKASTUSTA JA MILLAISIA TILINTARKASTAJIA TARVITSEMME TULEVAISUUDESSA

5.1 Toimintaympäristön muuttuminen

5.1.1 Mitä pidätte merkittävimpinä tilintarkastajien toimintaympäristöön vaikuttavina tekijöinä tulevaisuudessa yleisesti ja toisaalta sääntelyn kannalta?

- globalisaatio on tullut jäädäkseen ja sitä kautta tulee vaikutuksia, uutta lainsäädäntöä ja määräyksiä tulee, ja samanaikaisesti säännöstöjä yhdenmukaistetaan
- liikkumavaraa pitäisi jättää kansallisiin päätöksiin ja lainsäädäntöön, mikäli asialla ei ole kansallisten rajojen yli tapahtuvaa vaikutusta, kuten Suomessa sijaitsevan ulkomaisen yhtiön tytäryhtiön sisäiset määräykset, alihankkijoilta edellytettävät raportointimääräykset jne.
- finanssikriisi tulee vaikuttamaan kaikilla tasoilla:
 - valvontaan tulee lisämääräyksiä ja järjestelyjä esim. rahoituslaitosten ja vakuutusyhtiöiden osalta, kun pankkeja todennäköisesti otetaan valtion haltuun maailmalla tai valtion omistus voimistuu merkittävästi, mm. Englannissa on jopa väläytelty, että niiden tarkastus siirrettäisiin tilintarkastajilta Englannin pankissa kokopäiväisesti toimiville tarkastajille
 - esim. pk-yrityksissä kannattavuuden kanssa tulee ongelmia. Tilintarkastajan rooli on tärkeä

- sähköistyminen tulee lisääntymään: sähköinen kauppa, sähköinen kirjanpito. Vaaditaan erikoisosaamista. Edellyttää tilinpäätösten yhdenmukaistamista, asiantuntevia tarkastajia
- ympäristöasioiden tiedostaminen ja päästökauppa. Niiden myötä tilintarkastajille uusia tehtäviä, joten tilintarkastajilta vaaditaan uusia valmiuksia. Päästökauppaa käydään pienissäkin yhtiöissä.
- sääntelyä tulee koko ajan lisää, yritysten pitää noudattaa sitä ja tilintarkastajien hallita uutta lainsäädäntöä
- mihin ei tule muutosta? Yhteisöjen rakenne Suomessa säilyy entisellään, pieniä osakeyhtiöitä, ky, ay sekä as oy.
- Suomessa listayhtiöihin yritysjärjestelyjä, ulkomaalaisomistuksen vaikutukset
- keskittyminen B4-yhtiöille lisääntyy, jos tilintarkastusrajat nousevat, jos mitään toimenpiteitä ei tehdä
- asunto-osakeyhtiölakiin ja yhdistyslakiin ei saisi ottaa maallikkotilintarkastusta toiminnantarkastuksen muodossa: lainsäädännön valmistelussa on tapahtunut merkittävä arviovirhe.
- tilintarkastuskoulutus ja "arvioiva näkemys" on aivan muuta kuin pelkkä kuittien käsittely ja kirjaaminen.

5.1.2 Miten nämä tekijät ovat vaikuttaneet tai arvionne mukaan vaikuttavat tulevaisuudessa tilintarkastukseen ja tilintarkastajiin?

- tilintarkastajille uusia haasteita ja sitä kautta lisääntyvää koulutustarvetta. Johtaneet erilaisiin erikoistumisiin ja kielitaitovaatimus lisääntyy
- pk-yrityksissä kokonaisuuden hallinta on tärkeää. Jatkossakin tarvitaan henkilöitä, joilla on yleisnäkemys (vrt. yleislääketieteen erikoislääkäri)
- haasteet yrityksissä kasvavat koko ajan muuttuvien lakien ja vaatimusten myötä, ongelmat yrityksissä kasvavat (lukumäärä ja vaikeusaste) Miten voi olla mahdollista, että lakisääteisen tilintarkastuksen tarpeellisuutta silti kyseenalaistetaan aina uudestaan ja uudestaan? Kuka neuvoo ja tukee yrittäjiä?
- lakisääteinen tilintarkastus on tarpeellista yrittäjän oman edun vuoksi: aina ei osaa edes kysyä, mikäli tulee ongelmia.
- lakisääteinen näkökulma: yhteiskunnallinen näkökulma: oy:ssä esimerkiksi rajoitettu vastuu ja työntekijöillä palkkaturva. Vaaditaan siis yhteiskunnan panostusta, mikäli yritys ei selviä velvoitteistaan. Tilintarkastus on pieni kustannus, jolla turvataan yrityksen antamien taloudellisten tietojen oikeellisuus ja voidaan ennalta ehkäistä virheelliset toimet yrityksissä, ohjata vaikeuksissa olevia yrittäjiä jne.
- julkissektori lähestyy vaatimuksiltaan yksityissektoria
- yksi tilintarkastajaluokka (kolme yhdeksi)

5.1.3 Miten arvioitte tilintarkastuksen tarpeen kehittyvän tulevina vuosina?

- tilintarkastajaa tarvitaan jatkossakin luotettavien tietojen riippumattomana vahvistajana; tilintarkastajien hallinnollinen osaaminen on mittavaa sisältäen erilaiset yhteisölait ja niiden soveltamisen (osakeyhtiö-, asunto-osakeyhtiö, yhdistys, -säätio jne. lait sekä vero-osaaminen), myös vastuu työstä on suuri (kurinpidolliset sanktiot, rikosoikeudelliset ja vahingonkorvausoikeudelliset seuraukset)
- tilintarkastaja yrittäjän tukena; salassapitovelvollisuus
- tilintarkastukselle olemassa selkeä tarve: globalisaatio ym, tilintarkastajalla on takuu osaamisestaan ja hänen osaamiseensa voidaan luottaa
- rahoittajat edellyttävät luotettavia tilinpäätöstietoja, heille (kirjanpidon jatkuvuuden seuranta) jatkuvuus on tärkeää

- kirjanpitäjällä on eri näkökulma kuin tilintarkastajalla. Kirjanpitäjän lähestymistapa on kirjaava, suoritettava. Tilintarkastaja näkee kokonaisuuden ja tarkastaa hallinnon, eli sopimukset ja päätökset numeroiden takaa, jolloin numerotkin tulevat oikein
- tilintarkastaja tarkastelee yrityskokonaisuutta neutraalista näkökulmasta, jolle on selkeä yhteiskunnallinen tarve. Jatkuvuuden tarkastelu on myös tärkeää
- yhteiskunnan luottamus hyväksytyyn tilintarkastajan tarkastamia kirjanpitoja ja tilinpäätöksiä kohtaan on korkea, verotarkastukset ovat yrittäjälle rankempia, kun ne tapahtuvat jälkikäteen. Selvitys- ja viivästysseuraamukset, rangaistukset, yhteiskunnan kustannukset nousevat, jos verotarkastusten rooli korostuu. Mistä ammatitaitoisia verotarkastajia, huom. ikärakenne?

5.2 Eduskunnan lausuma edellyttää tutkintovaatimusten kokonaisuudistusta

5.2.1 Millaisia vaikutuksia arvioitte mahdollisilla tilintarkastusvelvollisuutta koskevilla uudistuksilla muissa maissa olevan Suomeen?

- paineet tilintarkastusvelvollisuusrajojen nostoon lisääntyvät, keskustelut eri tahoilta, jotka tätä ovat jo Suomessa ajaneet, lisääntyvät. Tämä ei kuitenkaan ole meillä olevan ehdotuksen mukaan välttämätöntä, vaan kansallisesti voidaan päättää tietyn kokoisten yritysten osalta.
- pienet tilintarkastustoimijat siirtyvät alalta pois ja markkinat keskittyvät entisestään B4-toimijoille, alan kehitys heikkenee, kun kilpailu poistuu. Edellä esitetty on EU:n kilpailun edistämisperiaatteen vastaista
- ollaanko siirtymässä kevyempiin review-tarkastuksiin, joissa tarkastusten antama varmuus ei ole suuri ja missä yhtiölle jätetään vastuu. Haluavatko käyttäjät tällaista negatiivista lausuntoa?
- ollaanko kehittämässä tilitoimistoja korvaamaan tilintarkastajat (kirjanpitäjä tekee ja vahvistaa tilinpäätöksen). Tekijän ja tarkastajan rooli on perinteisesti Suomessa erilainen kuin esimerkiksi Ruotsissa. Suomen kaksiportainen järjestelmä (kirjanpitäjä tekee ja tilintarkastaja tarkastaa) on toiminut riippumattomasti ja hyvin.
- halutaanko meille amerikkalaisperäinen järjestelmä, joka on tuottanut Enronit, Lehman Brothersit jne?
- mikäli tilintarkastukset ja sitä kautta tilintarkastuspalvelujen tuottajat vähenevät Suomessa: onko yhteiskunnalla voimavaroja korvata palvelu esim. verotarkastuksilla. Miksi romutettaisiin toimiva kansallinen järjestelmä?
- entä joutuvatko rajat ylittävät yritykset erilaiseen kilpailuasemaan, kuin ne jotka vapautetaan kaikista velvoitteista?
- esitämme huolestuneisuutemme asunto-osakeyhtiöiden sadoille tuhansille osakkaille: tarkastus on siirtymässä osaamattomiin käsiin asunto-osakeyhtiöissä, entä löytyykö kaikista taloyhtiöistä 'toiminnantarkastaja'? Miten osataan käsitellä suurten remonttien yhteydessä avustuksia, tukia, aktivointeja, rahastointeja, suuria urakkasopimuksia, rahoitus- ja lainalaskelmia, yhtiön hallintoa...

5.2.2 Miten nämä uudistukset tulisi mielestänne ottaa huomioon tilintarkastaja-järjestelmää uudistettaessa?

- uudistukset toteutettava pikaisesti
- nykyistä, olemassa olevaa, järjestelmää kehittämällä
- yksi yhteinen tutkinto
- yhtäläiset oikeudet kaikille tilintarkastajille ja tilintarkastusyhteisöille, rajoitukset pois laista (myös kilpailua rajoittavin perustein).

5.3 Tilintarkastajajärjestelmän rakenne

5.3.1 Miten tilintarkastuspalvelut saadaan järjestettyä mahdollisimman tehokkaasti ja toimivasti erilaisissa ja erikokoisissa yrityksissä ja muissa yhteisöissä?

- tilintarkastuskustannus on pk-yrityksissä pääsääntöisesti alle 50 % kirjanpidon kustannuksista. Tilintarkastaja tarkastaa koko tilikauden tosiaineiston ja kirjanpidon, hallinnolliset asiat ja tilinpäätöksen
- ISA-standardien sovellusohjeiden pohjalta pk-yritysten ammattitaidon käsite on selvillä
- riskikartoitus on ensisijainen ja sen perusteella otetaan kantaa niihin ISA-standardeihin, jotka tulevat kysymykseen ko. yrityksessä. Todellinen tarve ratkaisee, ei pelkät ohjeet. Ammatillinen harkinta tärkeää, voi tapahtua vain kokeneen (hyväksyty) tilintarkastajan toimesta
- ISA-sovellusohjeen liittäminen hyväksytyksi ISA-standardien kanssa myös EU:ssa

5.3.2 Oletteko sitä mieltä, että nykyisestä kolmen tilintarkastajatutkinnon järjestelmästä tulee luopua?

- kannatamme eduskunnan tahtoa yhdeksi yhteiseksi tutkinnoksi, voidaan luopua kolmesta
- erikoistuminen välttämätöntä
- markkinat ohjaavat isot tilintarkastustoimistot isojen yhtiöiden tarkastuksiin
- Suomessa on myös pieniä listattuja yhtiöitä, joiden tarkastukset voidaan tehdä pienissä yhteisöissä

5.3.3 Miten kehittäisitte/muuttaisitte tilintarkastajajärjestelmän rakenteita?

- Suomessa on kehittymättömät tilintarkastusmarkkinat, suurten tilintarkastusyri-tysten ja keskikokoisten välillä on ammottava aukko, keskisuurten ja pienten välillä vielä suurempi
- suuret kansainväliset tilintarkastustoimistot myyvät tilintarkastus- ja neuvontapalveluja samasta yhtiöstä. N. 5 v. sitten tilintarkastus- ja neuvontapalvelut olivat eriytetty eri yhtiöihin, nyt palvelut on jälleen yhdistetty samoihin yhtiöihin. Onko ollut hyvä kehitys? Miten riippumattomuus toteutuu? Onko riippumattomuuden käsi-tyt muuttunut? Tarjotaanko palveluja tilintarkastuksen kylkiäisenä, miten vaikuttaa kilpailuun?
- tilintarkastajan nimisuojusta tulee huolehtia. Tilintarkastusyhteisöjen apulaisia ei voi kutsua tilintarkastajiksi (TilintL 2§, 1. mom. 1), 8§ 2 mom. ja 52§, 2 mom.). Kompetenssi puuttuu
- pidämme parempana, että tutkinnon suorittanut hyväksytty tilintarkastaja tekee tarkastustyötä, eikä ainoastaan allekirjoita kertomuksia useasti vaihtuvien assistenttien työn perusteella. Näin yrittäjälle on suurempaa hyötyä tarkastuksesta. toki assistentteja voidaan hyödyntää, mutta ei heillä korvata täysin hyväksytyjen työpanosta, vaikuttaa hintakilpailuun (viime aikoina voimistunut kehitys).

5.3.4 Mitä elementtejä pidätte toimivina ja säilyttämisen arvoisina?

- pk-yritysten tilintarkastus tulee säilyttää
- tilintarkastaja tekee tarkastustyön mahdollisuuksien mukaan yrittäjän toimitiloissa, yhteys yrittäjään (neuvonta ja riskikartoitustoiminto)
- tilintarkastus ja selkeät konsultointitoimeksiannot on pidettävä erillisinä, eikä niitä saa tarjota tilintarkastusasiakkaalle.

5.3.5 Millaiseen tilintarkastukseen mielestänne kytkeytyy sellainen yhteiskunnallinen intressi, että tällaisesta auktorisoinnista on tarpeen säätää laissa?

- erityisesti liiketoimintaa harjoittavissa osakeyhtiömuotoisissa pk-yrityksissä, joissa on palkattua henkilökuntaa, lainaa, vastuita jne.
- suomalainen erityisomistumuoto, asunto-osakeyhtiöt monimutkaisine järjestelyineen, epäpätevine hallituksineen ja isännöitsijöineen, suurine remonttiurakoineen ja merkittävine lainanottoineen – osakkaan suoja puuttuu käytännössä
- yhtiöitä ja säätiöitä, missä käsitellään isännätöntä rahaa, tukia ja avustuksia

5.3.6 Liittykö mielestänne johonkin tilintarkastukseen (esim. yksityis- tai julkisoikeudellinen yhteisö) vähäisempi yhteiskunnallinen intressi siten, että mahdollinen auktorisointi voitaisiin jättää esimerkiksi yksityisoikeudellisen tahon tehtäväksi (esim. ammatillinen yhdistys)?

- Suomi on pieni maa, auktorisointi on järkevää pitää yksissä käsissä
- jos on eri auktorisointeja, arvostus menee ja tulee eri arvoisuutta, mikä lisää entisestään myös markkinoiden keskittymistä
- pidämme riippumatonta ja tunnustettua tilintarkastajatutkintoa tärkeänä
- kansainvälisellä tasolla itsesääntelystä pyritään pois

5.4 Hyväksymisvaatimukset

5.4.1 Tuleeko hyväksymisvaatimuksia mielestänne uudistaa?

- pitää uudistaa: koulutusvaatimuksia, työharjoittelun monipuolistamista ja hyväksyttävyyttä sekä itse tutkintoa
- nykyinen järjestelmä on monimutkainen ja sen tulkinat edelleen vaikeita

5.4.2 Miten?

- tulee olla selkeä pääreitti sekä sille vaihtoehtoisia linjoja
- selvitettävä, miten opinnot ja tutkinto järjestetty sellaisissa maissa, missä alalle tulee terve määrä uusia tilintarkastajia, kuten esimerkiksi Norjassa
- yhteen tutkintoon siirtymiseen voidaan katsoa Ruotsissa tapahtuvaa toteutusta

5.4.3 Onko mielestänne perusteltua edellyttää kaikkien tilintarkastajien täyttävän direktiivin mukaiset hyväksymisvaatimukset?

- kyllä on, muutoin ei ole lakisääteinen tilintarkastaja ja joutuu erilaiseen kilpailuasemaan mm. pankkien ja muiden rahoittajien yms. taholta (jo nyt tämä tilanne vallitsee) ja markkinoiden keskittyminen lisääntyy

5.4.4 Tulisiko mielestänne ns. pienten kirjanpitovelvollisten tilintarkastajien hyväksymisvaatimuksia lieventää?

- ei, eivät enää olisi hyväksytyjä tilintarkastajia

5.4.5 Jos mielestänne tulisi, niin miten?

- -

5.4.6 Millaisten tilintarkastajien tulisi mielestänne osana hyväksymisvaatimuksia osoittaa hallitsevansa esimerkiksi IFRS-standardit ja arvopaperimarkkinoita koskeva sääntely?

- nykyiset hyväksytyt tilintarkastajat antavat näytön osaamisestaan tutkinnossa. Ei ole syytä ryhtyä direktiivin vastaiseen käytäntöön
- tilintarkastajatutkinnossa tulee näyttää, että osaa perustiedot, tutkinto ei tänä päivänääkään mittaa todellista IFRS-osaamista
- listayhtiöitä ja julkisen edun yhtiöitä tarkastava voisi jatkossa erikoistua ja antaa todistaa osaamisensa opintosuorituksella, tentillä tms.

- asiaan on takerruttu liikaa, lait ja käytännöt muuttuvat, myös tilinpäätöslainsäädäntö, verotus jne. ja ne on tarvittaessa päivitettävä
- mm. konsernitilinpäätös ei ole lainsäädännöllisesti kovin vanha, olisiko tuolloin pitänyt pudottaa kaikki sellaiset tilintarkastajat pois, jotka eivät sitä hallinneet tai joilla sitä ei oltu testattu, meillä olisi tänä päivänä tämän logiikan mukaan hurja määrä eri tasoisia tarkastajia

5.4.7 Missä määrin mielestänne tarvitaan sääntelyä tilintarkastajan pätevyysvaatimuksista ja minkä verran tilintarkastajan työssä vaadittavaa erikoistumista voitaisiin mielestänne jättää ammatissa tapahtuvan markkinaehtoisena erikoistumisen varaan (esim. toimialaosaaminen, kuten rahoitussektori, IT-sektori tai julkissektorin erityispiirteiden tuntemus)?

- tilintarkastajan pätevyysvaatimukset on määriteltävä EU:n direktiivissä, se taso on vähimmäistaso
- erikoistumisen pitäisi olla markkinajohtoista
- vuosivalvonnassa ja laadunvarmistuksessa tarkistettaisiin erityisosaamisen tason mukaan, missä yhtiöissä henkilö tai yhteisö on tilintarkastajana, listayhtiöt ja julkisen edun yhtiöt ovat julkisia tietoja ja Finanssivalvonnassa rahoitus- ja vakuutussektorin tilintarkastajat rekisteröidään/voidaan valvoa
- ISA-standardien ja eettisten sääntöjen mukaan, joita hyväksytyn tilintarkastajan tulee noudattaa, tilintarkastajan tulee toimeksiantoa vastaanottaessaan harkita hallitseeko toimialan jne.

6. TILINTARKASTAJIEN VALVONTA JA LAADUNTARKASTUKSET

6.1 Miten arvioisitte nykyistä useista lautakunnista ja valiokunnista koostuvaa valvontajärjestelmäämme?

- joillakin valiokunnilla ei ole yhtään valvottavaa tai vain muutama ja kuitenkin on ylläpidettävä lain säätämää kokoonpanoa
- direktiivin ja EU:n suositusten mukaista tietoa ei ole mahdollista eikä todellisuudessa kustannustehokkaasti ylläpitää edellä mainituissa olosuhteissa
- järjestelmä ei ole ulkoisesti riippumaton. Kauppakamarit edustavat yhtä elinkeinoelämän järjestöistä (ulkoinen riippumattomuus ei vastaa nykyäänöksiä)
- järjestelmän palkattu henkilökunta on riippumattoman elimen palkkalistoilla, kenellä on työnantajan direktio-oikeus henkilökuntaan näennäisesti ja todellisuudessa
- järjestelmä on epäyhtenäinen ja monimutkainen sekä kallis

6.2 Pitäisikö järjestelmäämme mielestänne keskittää?

- kyllä ehdottomasti, se ei vastaa nykyajan vaatimuksia, ja paineet vain kasvavat riippumattomuuden ja osaamisen suhteen
- valvontajärjestelmä tulisi siirtää selkeästi ulkoiselle viranomaistaholle
- järjestelmän tulee olla kustannustehokas

6.3 Miten tulevaisuudessa voitaisiin entistä paremmin varmistaa valvonnan yhtenäisyys, laatu sekä selkeys ja uskottavuus?

6.4 Miten valvontaa ja tai laaduntarkastuksia tulisi mielestänne kehittää?

- Kehittämällä järjestelmän, joka on
 - keskitetty, riippumaton, selkeä, yksinkertainen, kustannustehokas

6.5 Miten arvioisitte yhteiskunnan valvontaintressiä suhteessa erilaisiin tilintarkastajiin ja tilintarkastuskohteisiin?

- intressi kohdistettava kaikkiin hyväksytyihin tilintarkastajiin
- valvontajärjestelmän tulee olla yhdenmukainen ja uskottava

6.6 Miten mahdolliset eroavaisuudet mielestänne tulisi ottaa huomioon valvontajärjestelmässä ja valvontakäytännössä?

6.7 Pitäisikö yleisen edun kannalta merkittävien yhteisöjen tilintarkastajien valvonta ja laaduntarkastukset mielestänne eriyttää muusta tilintarkastajien valvonnasta?

6.8 Miten?

- Valvoja voi päättää menetelmistä, mutta näiden yhtiöiden vähäisen lukumäärän vuoksi ei ole järkevää eriyttää julkisen edun yhtiöitä tarkastavia muista. Samoilla henkilöillä voi myös olla yksityisiä yhtiöitä tarkastettavanaan? Miten silloin toimitaisiin?
- kannatamme yhden järjestelmän mallia
- Keskuskauppakamarin TILAn työryhmä pohti yli vuoden valvontajärjestelmän järjestämistä ja päätyi yhteen yhteiseen järjestelmään. Sen työ on vasta käynnistymässä, jatketaan nykyisen valvontajärjestelmän kehittämistä

6.9 Pitäisikö näiden tilintarkastajien valvonnan olla mielestänne nykyistä selkeämmin viranomaistoimintaa?

- kyllä

6.10 Miten arvioisitte (kansainvälisen) valvontayhteistyön merkitystä?

- globalisaation seurauksena välttämätöntä
- keskittäminen ja järjeistäminen tarpeellista
- kustannukset ja hyödyt arvioitava

6.11 Miten aktiivinen rooli suomalaisella valvojalla (TILA) yhteistyössä mielestänne tulisi olla?

- vaatimukset tähän yhteistyöhön tulevat EU:n kautta, edustajana pitäisi olla viranomaisen, jolla mielellään on tilintarkastusalan osaamista

6.12 Miten suhtaudutte ulkomaisen valvojan osallistumiseen käytännön valvontatyöhön Suomessa?

- ei tarpeellista, koska EU-tasolla määritelty valvonnan taso ja EU valvoo sitä teoriassa
- Suomi on EU:n jäsen ja EU:n lainsäädännön alaisuudessa. Kaikki jäsenmaat ovat velvoitettuja ottamaan käyttöön 8. direktiivin säännökset lainsäädäntöönsä ja noudattamaan niitä.

HTM-TILINTARKASTAJAT RY

Ossi A. Saarinen

Ossi A. Saarinen
puheenjohtaja

Leena Aejmelaeus

Leena Aejmelaeus
toiminnanjohtaja

HTM-tilintarkastajat ry
GRM-revisorer rf

Kastelholmantie 2
FI-00900 Helsinki Finland
Y-0202444-4

Puh./Tel. +358 (0)9 4767 9300
Faksi/Fax +358 (0)9 4767 9306
E-mail info@htm.fi